20. ledna 2016
21:46

Pravidelná rubrika OJKT:

PŘEDSTAVUJEME OBCE NAŠEHO REGIONU

Příšovice

Katastr obce Příšovice se rozprostírá v jižní části okresu Liberec. Obec leží v povodí řeky Jizery, která tvoří jižní hranici velmi rovinatého území. Obec je položena ve výšce 242 m n. m., má 1386 obyvatel na rozloze 615 ha.

V roce 1971 měla obec 612 obyvatel, tedy o jednoho obyvatele více než v roce 1880. V roce 1976 měla 1521 obyvatel, nárůst byl spojen s integrací obce Svijany s 345 osobami. Od roku 1973 byl zaznamenán nárůst obyvatelstva, především z toho důvodu, že zde podnik Prefa, n.p. Ústí n. L., vystavěl nejprve 170 bytů a v roce 1975 dalších 42 bytů. Doposud nejvíce obyvatel, 1866, měla obec v roce 1981. V roce 2000 je zaznamenán úbytek na 1320 obyvatel, především kvůli osamostatnění Svijan v roce 1990.

Historie

Prvními osídlenci na území Příšovic byli příslušníci kmene Charvátů, jehož jeden rod sešel z horní Jizery až do roviny mezi Turnovem a Mnichovým Hradištěm. Rod Charvátů pojmenoval toto území Příšovice na památku otce Prieše. První písemná zmínka o Příšovicích pochází z roku 1318 a dozvídáme se v ní, že poplužní dvůr a ves Příšovice přísluší ke statku všeňskému. V úrodné půdě, provlhčené spodními vodami Jizery, se dařilo zejména obilí a zelenině. Jizerské louky poskytovaly dostatek píce pro chov skotu.

Sousední obec Svijany měla v době před bitvou na Bílé hoře významné postavení. K svijanskému panství patřilo 64 osad a vesnic včetně Příšovic. Po bitvě na Bílé hoře došlo k rozprodeji celého panství a jeho význam zanikl. V roce 1624 měly Příšovice 30 stavení. Roku 1654 tu bylo 19 sedláků, jeden chalupník, 1 svobodný dvůr a 5 zahradníků. V roce 1773 zde bylo 46 stavení s 308 obyvateli. V roce 1900 je již 88 čísel popisných s 591 obyvateli a celý katastr obce zahrnuje 615,16 ha.

Obec Příšovice má pamětní knihu z roku 1925. Tu sepsal řídící učitel Václav Větvička. Zásluhou jeho i pozdějších kronikářů je možné si připomenout tehdejší události. Mnoho událostí je čerpáno také z kroniky svijanské.

Obec zažila tyto vojenské vpády: 1631 a 1634 Sasové, 1643 Švédové, 1741 a 1866 Prusové. Postihlo ji krupobití v letech 1635 a 1796, povodně v letech 1775, 1858, 1888 a o požárech jsou záznamy z let 1874, 1875, 1889, 1891, 1894 a 1907. Zima, jaká neměla pamětníka, postihla obec v lednu 1799. Sedláci byli tehdy nuceni brát svůj dobytek do světnice, aby jim ve chlévech nepomrzl.

Byly však i události radostnější. V letech 1808 až 1813 byla vybudována císařská silnice od Podolí (Svijan) k Pyrámu. V návaznosti se začala stavět silnice z Pyrámu k Turnovu a k Jičínu. V 50. a 60. 19. století začalo v okolí budování železničních tratí. Dne 15. října 1865 projel po nové železnici z Turnova přes Kralupy do Prahy přes Příšovice první ověnčený vlak. V roce 1911 byla zřízena na náklady obce (9 000 korun) osobní zastávka. O půlnoci 1. května 1911 zde zastavil první vlak s obecním zastupitelstvem a správcem školy.

Dne 28. října 1918 byl vyhlášen samostatný československý stát. V obecních volbách v roce 1919 byl starostou Příšovic zvolen Josef Kobosil (1886–1946). V této době bylo v obci zavedeno elektrické osvětelení (1922), zlepšila se infrastruktura (např. byla postavena silnice k Pěnčínu), byla odvodněna některá území obce a byly vysázeny obecní sady a lesy.

V obci je pět zajímavých, státem chráněných historických objektů, přičemž nejatraktivnějšími jsou **Bičíkův a Holánův statek**, rovněž i bývalá **kovárna Šťastných a kaple sv. Václava**. Zajímavá je i koňská stáj Jaroslava Linky a jeho jízdárna.

Kulturní památky v obci

BIČÍKŮV STATEK č. p. 11 je ukázkou lidové roubené architektury. Je umístěný v centru obce, při levé straně silnice do Turnova. Dům postavený na dlouhém obdélném půdorysu se skládá z přízemního roubeného předního dílu s druhým traktem zděné světničky a navazující patrové hospodářské části se zděným přízemím s klenutými chlévy a roubenými komorami v patře přístupnými po dlouhé pavlači. Oba díly kryje sedlová střecha s šindelovou krytinou. Hlavní štítovou lomenici ukončuje kabřinec s makovičkou. Výrazným prvkem je komín s pískovcovou hlavicí. Zadní štít domu je kryt jednoduchým překládaným prkenným bedněním s dvěma zdobnými větracími otvory. Dům zůstal dochován ve velmi autentické podobě interiéru i exteriéru. Mimořádně hodnotná je původně příčně průjezdná roubená stodola s vysokou sedlovou střechou krytou historicky došky, nyní šindelem. Pochází pravděpodobně z období přelomu 18. a 19. století. Má tradiční dispozici se středovým mlatem a dvěma postranními pernami. Při jižní straně ji rozšiřuje přístavek kolny, napojený pultovou střechou. Roubení stojí na kamenné pískovcové podezdívce, štíty jsou jednoduše svisle bedněny. Brána z roku 1804 má na omítce ornament. Jde o typickou usedlost pojizerského typu, na severní straně má stodolu a vjezd do polí. *(V barevné vložce.)*

Před Bičíkovým statkem se zastavují naši i zahraniční turisté. Obdivují se stavbě staré 172 let (v posledním čase upravené), v níž se za okupace natáčel film Muzikantská Liduška a jež je chráněna Státním památkovým úřadem. Tento zajímavý a historicky cenný objekt bývá také cílem četných fotografů i malířů, je proto dobře, že se v Příšovicích o stavení pečlivě starají.

Statek byl postaven před rokem 1600, již v té době na něm hospodařil Bičíkův rod. Posledním hospodářem od roku 1923 byl Václav Bičík, který statek v roce 1984 prodal obci Příšovice. Jeho syn Ing. Václav Bičík nemaje dědiců daroval závětí v roce 1999 polnosti příslušející ke statku rovněž obci. V současné době je statek jednou z dominant obce, státem chráněnou památkou se zvýšenou pozorností a velmi cennou historickou kulturní památkou.

HOLÁNŮV STATEK č. p. 23 je velký statek pojizerského typu s roubenou přední částí. Obvyklou přízemní dispozici světnice-síň-chlévy doplňuje obytný prostor v patře, neseném tzv. českými podstávkami.

Podle prvního dochovaného zápisu z roku 1559 koupil statek Jiří Nohýnek. V polovině 18. století se objektu ujímá Jiřík Žďárský, který roku 1770

s povolením kancléře svijanského přebírá statek a k němu patřící pole. Další z rodu Žďárských, Josef, se zasloužil o připojení statku k zámku Sychrov, kde pracoval jako praktikant u lesního. V roce 1879 se ujal živnosti Václav Žďárský za 18 tisíc zlatek.

Žďárští statek vlastnili do počátku 20. století. Dědička Anna se provdala za Emila Holana z Paceřic, který na statku hospodařil od roku 1922. Pod jeho jménem vstoupil statek v širší povědomí. V současnosti je statek státem chráněnou památkou a je v soukromém majetku.

MAŠKŮV STATEK č. p. 3. Usedlost zvaná Maškova se nachází ve středu obce, na severní straně od komunikace, ke které je štítově orientovaná. Pochází patrně z první třetiny 19. století, o čemž svědčí datace na pavlači. Stabilní katastr zachycuje usedlost k roku 1843 jako trojstrannou s hlavním objektem, naproti stojícím špýcharem či výměnkem a kolmo orientovanou stodolou na dlouhém obdélném půdorysu.

Patrový dům, postavený na dlouhém obdélném půdorysu, kryje asymetrická sedlová střecha s eternitem. Dispozice domu vychází z tradičního členění s roubenou světnicí, rozšířenou o boční trakt světničky, se středovou klenutou síní a s navazujícími klenutými zděnými chlévy v přízemí. V patře, roubeném v celém rozsahu, se nacházejí další světnice a řada komor přístupných po dlouhé pavlači. Patro vynáší bohatě tesařsky profilovaná masivní podstávka podpírající zdobná zá-

hlaví stropních trámů světnice. Hlavní štítové průčelí zdobí náročně pojednaná lomenice členěná do dvou etáží a zakončená šindelovým kabřincem. Ve druhé polovině 20. století byla kompletně obnovena. Okna zůstala dochována historická, osmi a šestitabulková ve zdobně profilovaných šambránách. Přesahující stropní trám pavlače nese nápis: „Anno 1818". Dům patří mezi největší a nejhonosnější statky v regionu Pojizeří. Velmi cenné jsou místně charakteristické zdobné detaily řemeslného provedení jednotlivých prvků (kamenná ostění, tesařské profilace, komínová hlavice apod.). Dům zůstal zároveň dochován ve velmi autentickém stavu exteriéru i interiéru včetně reliktů původního otopného zařízení.

Kaple sv. Václava

Původní kaple byla postavena v r. 1850, stála na západní straně stávajícího obecního úřadu, byla přízemní, zasvěcená sv. Cyrilu a Metoději. Na věžičce této kapličky visel malý zvonek a větší zvon, koupený r. 1850.

Oltářní obraz (s vyobrazením sv. Cyrila a Metoděje) se přestěhoval do kaple sv. Václava a dodnes je umístěn naproti kazatelně. Kaplička byla zbořena a dne 10. dubna 1883 se konala slavnost svěcení základního kamene nové kaple.

Novogotická kaple byla postavena na náklady obce v roce 1884 stavitelem Josefem Karnoldem, stála 6000 zl. Vysvěcena byla 28. září 1884. Sakristie byla přistavěna v roce 1886. Kaple je jednolodní s polygonálně ukončeným presbytářem a hranolovou západní věží. Vnitřek je zaklenut žebrovou klenbou. Oltář, kazatelna a lavice pocházejí z dílny řezbáře Petra Buška z Husy, v oltáři je otvor s vloženou darovací listinou sepsanou 14. listopadu 1883, jsou v ní informace o tom, komu je oltář zasvěcen („toto je přenosný oltář Boží, zasvěcený ke slávě Všemohoucího, na počest Panny Marie a všech svatých").

Oltář z dílny řezbáře Petra Buška z Husy

Kalich pochází z Přepeř. Varhany z roku 1894 byly vyrobeny v dílně Josefa Kebrleho v Lomnici n. Popelkou rukou Josefa Ženatého, ten je také v květnu r. 1943 čistil a ladil. V r. 1969 byla opravena střešní krytina včetně nátěru věžní koule a kříže, byly opraveny varhany, venkovní omítka, provedena byla i vnitřní úprava. Generální oprava kaple proběhla v roce 1994, a to zvenčí i zevnitř. Uvnitř byla provedena asanace proti vlhkosti, opravena okna i lavice. Na renovaci v hodnotě 600 000 Kč přispěli nemalou částkou i občané. Dne 16. dubna 1995 na velikonoční neděli byla nově renovovaná kaple otevřena. Sešlo se zde na 200 přítomných. Kapli vysvětil litoměřický biskup Mons. ThDr. Josef Koukl. Slavnostního aktu se zúčastnil i turnovský vikář Jiří Hladík a administrátor Jindřich Tomíček. Na kůru v kapli koncertovali: Jaroslav Bukvička na varhany, jeho dcera Vladěna zpívala a na violu hrál František Kalferst. Zásluhy na tomto krásném dni měli zejména starosta obce Petr Prádler, obecní zastupitelstvo a věřící – hlavně paní Jarmila Hujerová a Božena Kobosilová. Obec Příšovice usiluje o to, aby kaple sloužila nejen občanům římskokatolického vyznání, ale také občanům jiného náboženství

i občanům bez vyznání. Má sloužit také jako síň při pořádání smutečních obřadů. Od r. 2001 se v kapli konají i občanské svatby. Na podzim roku 2011 byla provedena generální oprava varhan (financována obcí Příšovice za 100 000 Kč) firmou p. Bohumila Žloutka, varhanáře ze Zásady.

Ve věži byly původně 3 zvony – dva byly přeneseny z původní malé kaple a jeden, největší, byl přikoupen. Dne 10. listopadu 1916 byl jeden ze zvonů odvezen, aby z něho bylo ulito dělo. Druhý byl rozbit a také použit pro válečné účely. Na menším z nich byl tento nápis: /Swaty Florian oroduj za občane Přissowsky. Gegossen in Prag von Karl Bellmann, k. k. Hofglockengiesser 1850/.

Kaple byla tedy bez zvonů, protože malý zvonek byl v roce 1892 z věže sňat a umístěn jako „umíráček" ve věžičce márnice na hřbitově. Dne 25. dubna 1937 byly posvěceny dva nové zvony, pořízené ze sbírky učiněné mezi římskými katolíky v obnosu 3617,40 Kč a 600 Kč zaplatil rakouský stát jako náhradu za odňaté zvony. Farní úřad v Přepeřích nedovolil zvonit věřícím československé církve, i přesto, že by také byli rádi na nové zvony přispěli. Dne 4. května 1942 byl dle vládního nařízení z kaple sňat a odebrán zvon „Ludmila" o váze 50 kg a odvezen neznámo kam. V kapli zůstal do dnešní doby jeden menší zvon, vyrobený r. 1931 v Brně. Na něm je čitelný tento nápis: *Co nám válka vzala, láska dala.*

Po roce 1918 se většina obyvatelstva v Příšovicích přihlásila k církvi československé a v kapli probíhaly bohoslužby katolické i československé. Vyznavačům církve československé bylo zakázáno konat bohoslužby v kostele v Přepeřích a r. 1924 byl zákaz rozšířen i na příšovickou kapli. Duchovní správce církve československé František Hoffer se musel odstěhovat z přepeřské fary a na krátký čas se uchýlil do Příšovic, kde bydlel v čp. 58 u Františky Frydrychové.

Stará škola

Od dávných dob navštěvovaly děti z Příšovic farní školu v Přepeřích, ale pouze v době letní. Přes zimu docházel do vsi učitel a vyučoval v obecní pastoušce čp. 39. Po celou dobu vyučování bydlel v Příšovicích, stravován byl po domech a plat dostával mimo dobrovolné příspěvky od učitele přepeřského. Dětí bývalo kolem 40. Učilo se čtení, psaní, počítání, zpěv a náboženství. Budova pro školu byla postavena r. 1850 za rychtáře Václava Žďárského z čp. 22, konšela Václava Žďárského z čp. 26 a druhého konšela Václava Žďárského z čp. 56. Protože obec Příšovice nebyla tou dobou z Přepeř odškolena, učilo se v nové budově zase jen v zimě a v bytě určeném pro učitele byla zatím ubytována místní chudina. Až v r. 1864 byla zřízena v Příšovicích samostatná jednotřídní škola a budova začala sloužit svému účelu. Prvním učitelem byl František Kysela z Rovenska. Po jeho nastoupení byla školní budova vysvěcena turnovským vikářem Šolcem, této slavnosti byl také přítomen čestný občan obce Příšovice – zemský a říšský poslanec dr. Brauner, který tou dobou bydlel v lázních Sedmihorky. Po smrti učitele Kysely sem byl dosazen učitel Antonín Mlejnek, který zde působil do r. 1869, kdy přešel do Světlé pod Ještědem, kde i zemřel. Za jeho působení byla zřízena školní zahrada a byly postaveny hospodářské budovy (stodola a chlév) za 1500 zlatých. Po jeho odchodu byl na učitelské místo vypsán konkurs, a ačkoli měl učitel roční plat jen 210 zlatých, přihlásilo se 22 uchazečů, z nichž byl zvolen Adolf Křenek z Uhřiněvsi u Prahy. V Příšovicích vyučoval 5 let. Do Příšovic chodily v té době také některé děti

z Podolí, žactva přibývalo, a proto byla škola od 1. ledna 1880 rozšířena na dvoutřídní. První třída byla umístěna ve statku č. 9 a později ve statku čp. 21. Od 1. ledna 1882 bylo zavedeno vyučování ženských ručních prací – učitelkou byla Františka Nováková z Příšovic.

Roku 1884 bylo přistavěno na starou budovu první patro a obě třídy byly umístěny v prvním poschodí. Výraznou osobností příšovické školy se stal Václav Větvička, jenž sem nastoupil v roce 1904 (o něm viz níže).

ARCHEOLOGICKÉ NÁLEZY

První archeologické nálezy z katastru Příšovic jsou takřka sto let staré. O tom, že tato oblast byla lidmi osídlena odedávna, se však vědělo i dříve, hlavně díky četnému výskytu nejrůznějších střepů.

K prvnímu regulérnímu výzkumu došlo v Příšovicích v polovině 50. let minulého století a od počátku 70. let se jednalo takřka výhradně o záchranné akce, vyvolané stavební činností. K nezajímavějším objevům patří soubor čtrnácti středověkých železných předmětů, hlavně seker a kladiv, vybagrovaný v roce 1980 v areálu tehdejšího národního podniku Severokámen. Významné jsou i nálezy ze slatiniště pod příšovickým kostelem. Záchranný výzkum vyvolaný pokládkou inženýrských sítí tam roku 2001 přinesl objev velkého množství artefaktů z mladší doby bronzové, doby halštatské, laténské i římské. Ve slatiništi vykopali archeologové také mladohradištní a vrcholně středověkou keramiku i nálezy novověké.

Podobně široká byla rovněž paleta nálezů, učiněných v letech 2003 a 2004 na dvou příšovických stavebních parcelách, kde se mimo jiné podařilo odkrýt cennou kolekci zlomků nádob neolitické kultury s vypíchanou keramikou. Znamená to, že břeh Jizery na místě dnešních Příšovic obývali lidé už před 7000 lety. Zhruba od druhé půle 2. tisíciletí př. n. l. bylo zdejší osídlení prakticky nepřetržité. Není tedy divu, že obec Příšovice je ve Státním archeologickém seznamu České republiky vedena jako území s archeologickými nálezy I. kategorie.

V letech 2005–6 probíhal archeologický výzkum v místě nazývaném „Na Cecilce". V této lokalitě původně nikdo žádné archeologické nálezy nečekal. Proto odhalení prvního žárového hrobu bylo velkým překvapením. Brzo však bylo zřejmé, že se na Cecilce nachází něco zcela unikátního. Šlo o nález, který neměl v posledních desetiletích obdoby. Ovšem bohužel byl učiněn na poslední chvíli, a navíc v nevhodnou dobu. V lokalitě mělo vyrůst několik rodinných domů a vyjednávání o odkupu pozemků neskončila pro archeology úspěšně... Při krátkém průzkumu, který byl archeologům umožněn, se našlo půl tisíce nádob. Naleziště okamžitě lákalo zloděje a místo muselo být 24 hodin denně střeženo. V současné době se nálezy postupně zpracovávají v restaurátorských dílnách.

Žárové pohřebiště o rozloze cca 10 000 m^2 pochází z pozdní doby bronzové, jedná se o tzv. kulturu slezskou. Do roku 2007 zde bylo objeveno minimálně 90 žárových hrobů vzdálených od sebe několik desítek cm až po několik metrů, uloženy byly v hloubce 25–90 cm, některé i přes své nízké položení byly neporušeny. Při rozšiřování jedné z hrobových jam objevili archeologové opravdový unikát, žároviště, na kterém byli páleni mrtví. Příšovická nekropole patří k unikátním a nejrozsáhlejším pohřebištím v ČR. Dne 13. 3. 2007 byla rozhodnutím MK ČR celá část „Cecilka" prohlášena nemovitou kulturní pa-

mátkou zapsanou v Ústředním seznamu kulturních památek ČR jako „žárové pohřebiště z pozdní doby bronzové“.

V průběhu roku 2007 došlo k dalšímu významnému archeologickému objevu. Tentokrát v prostoru mezi dálnicí a železnicí při skrývce ornice během stavby haly VGP Park, a.s., Turnov. Záchranný archeologický průzkum v místě haly prokázal existenci zcela nové a unikátní části vesnice z mladší doby kamenné, kterou lze dle nalezené keramiky datovat do mladšího období neolitu tzv. kultury s vypíchanou keramikou (cca 5000–4500 př. n. l.). K nejvýznamnějším nálezům patří nález celkem dvaceti pravěkých dílen na výrobu broušené kamenné industrie a štípané pazourkové industrie pravidelně uspořádaných ve třech řadách a půdorysy 15 pravěkých domů v jejich blízkosti. V okolí objektu byly dále nalezeny fragmenty nástrojů a nádob vypichované keramiky, zbytky štípané industrie a dalších předmětů.

Podobný půdorys sídliště s výrobními jámami nebyl dosud nikde jinde ve střední Evropě zdokumentován. Jedinečnost nálezu je navíc umocněna tím, že nalezená vesnice nebyla narušena jinou kulturou.

Dne 1. 9. 2014 byly pozemky v oblasti za tratí /napravo od VGP/ zapsány do Ústředního seznamu kulturních památek ČR jako nemovitý nález „Sídliště z mladší doby kamenné“. *(Obr. v barevné vložce.)*

Park v sídlišti a pomník padlým

8. května 1967 byl na Dolensku slavnostně otevřen park a odhalen pomník padlým v boji s Němci 5. května 1945. Mezi 700 účastníky byl přítomen i velitel odbojové skupiny Krystal, podplukovník Karel Cerman z Turnova, ze skupiny

Park a pomník padlým v boji s německými fašisty

Olivín Josef Roubínek z Příšovic. Autorem pomníku je zdejší rodák, akademický sochař Jiří Kašpar, žulový kvádr věnoval Severočeský průmysl kamene.

Na bronzové desce se jmény padlých je uveden jako poslední neznámý ruský partyzán. Ve skutečnosti tím posledním byl Jaroslav Kučera. Tento omyl se vysvětlil teprve po odhalení pomníku, kdy příbuzní padlého, kteří se slavnosti zúčastnili, poznamenali, že také Jaroslav Kučera padl v Příšovicích.

Výstavba v 70. letech

Stavbě sídliště musela ustoupit stará neudržovaná roubená stavení, která byla zdemolována v letech 1967–1973.

Chmelařský statek v Příšovicích – zbourán v r. 1973

Práce na budování sídliště začaly v roce 1971. Byla vybagrována trasa budoucí kanalizace a začaly se hloubit základy pro jednotlivé domy. S přihlédnutím na celkový rozvoj obce byl rekonstruován přívod elektrické energie, rozhlas a veřejné osvětlení. V roce 1972 se začalo se stavbou teplárny (kotelny). Výstavba dále pokračuje i v roce 1973. 3. února jsou předány klíče k bytovým jednotkám panelových domů.

Z budování sídliště v Příšovicích

Až doposud byla v obci dlážděná cesta z r. 1945 s kanalizací a bez příkopů. V říjnu 1973 se začalo s úpravou vozovky, silnice byla postupně potažena asfaltem. V této době byla také dokončena rekonstrukce elektrických přípojek. V srpnu 1973 byla započata stavba zdejšího nádraží. V říjnu r. 1974 byl dokončen sedmipodlažní dům. 1975 se začíná stavět nová škola, následující rok je dostavěna. Je to dvoupodlažní, bohatě prosklená budova se světlými a prostornými místnostmi, je vybavena kuchyní a jídelnou.

Kromě stavby sídliště se začínají stavět rodinné domy, je k nim přiváděna elektřina a budují se k nim i nové asfaltové cesty.

V r. 1977 pokračuje výstavba sídliště, a to tří šestipodlažních panelových domů podél cesty k vlakovému nádraží. Pokračují i práce na okolí nové budovy MŠ, v červnu zahájila nová školka svůj provoz.

V 70. letech vznikl také „Písečák", tak je zváno vytěžené štěrkopískoviště, které se zalilo vodou. V současné době jsou v Příšovicích dvě vodní plochy **Malý a Velký Písečák**. Malý má rozlohu 12 ha a Velký 27 ha. Je zde možnost kempování, rekreace, koupání, rybaření a na Velkém Písečáku i surfování a jachtingu. Možnost koupání je však pouze na vlastní nebezpečí z důvodu absence plavčíka.

Průmysl v obci

V západní části vsi v sousedství Svijan se nachází Společnost FINAL, s. r. o. Byla založena dne 5. 5. 1992. Zabývá se výrobou, velkoobchodním a maloobchodním prodejem obalového materiálu a také potiskem, úpravou a prodejem umělých střev, prodejem přírodních střev, prodejem koření, kořenících směsí, láků a přípravků pro výrobu masných výrobků.

V jihozápadní části se rozprostírá areál akciové společnosti Interma. Hlavním předmětem její činnosti je velkoobchod a maloobchod s hutním materiálem. Jako skladová a hutní základna byla zvolena tehdejší Prefa Příšovice, která patřila Podzemním stavbám Liberec.

Firma ZLS, s. r. o. byla založena v roce 1994 jako zámečnictví Švec – fyzická osoba. V roce 2002 se přeměnila na ZLS, s.r.o. V současné době se zabývá zpracováním nerezu a železa, zámečnickými pracemi, CNC zpracováním plechů, lisováním, svářením aj.

V severní části v ulici k vlakovému nádraží se nachází Truhlářství Flanderka. Firma působí na trhu již od roku 1992, zabývá se zakázkovou výrobou z přírodních a deskových materiálů.

SPOLKY PŮSOBÍCÍ V OBCI

TJ Sokol Příšovice-Doubí byl založen 4. listopadu 1911. Jednota se od svého založení slibně rozrůstala a mohla se za ten krátký čas pochlubit i pěknou činností. Každý týden byla vyplněna nová členská přihláška. Koncem roku 1911 čítala jednota již 33 členů. V roce 1932 se z jedné jednoty vy-

tvořily dně – Příšovice a Doubí. Příšovičtí na valné hromadě prvním starostou zvolili Josefa Vávru a náčelníkem Josefa Krska. Při svém ustavení čítala jednota celkem 48 členů činných i cvičících. Nejprve cvičili v pronajaté staré zámečnické dílně, jejímž majitelem byl p. Šťastný a poté p. Třešňák. Pro cvičení v letním období v přírodě a pro odbíjenou koupili od obce za 3000 Kč pozemek pro hřiště. Vlastními silami pozemek upravili a urovnali. Kolem byly vysázeny různé stromy, převážně lípy, topoly a břízy a pro hraní divadla v přírodě byl zvýšen terén pro jeviště. Dne 10. dubna 1934 se začaly kopat základy sokolovny v Příšovicích, stavitelem byl pan Hlavatý ze Sychrova a pan Dlask z Dehtárů u Českého Dubu. Celkový náklad na výstavbu činil 99 000 Kč, budova byla dostavěna v r. 1934 a dne 26. srpna 1934 slavnostně otevřena. Na slavnostním otevření se sešlo mnoho příznivců a členů Sokola. Sokolovna byla využívána pro cvičení, hrálo se divadlo v přírodě i u Třešňáků, opereta, pořádaly se plesy a organizovaly se tajné výlety.

TJ Sokol v obci působí do dneška, tvoří ji několik oddílů. Současným předsedou je Zdeněk Košek. Členové TJ Sokol pořádají v obci kulturní akce, např. dětský den, pálení čarodějnic a různé turnaje.

SDH Příšovice

Sbor byl založen v r. 1882. Za členy se přihlásilo 27 mužů, z nichž starostou byl zvolen Václav Šťastný, velitelem František Frydrych. V roce 1896 byla pro novou stříkačku a veškeré hasičské nářadí vystavěna první hasičská zbrojnice v Příšovicích, a to v místech dnešního parku naproti zdravotnímu středisku. Původní příšovická stříkačka je v současné době vystavována v Muzeu hasičské techniky v Chrastavě. V r. 1907 se uskutečnily velké letní slavnosti u příležitosti 25 let existence sboru. Padesátileté výročí vzniku sboru bylo vzpomenuto na slavnostní valné hromadě konané dne 7. února 1932 v hostinci u Kobosilů. Hlavní oslavy proběhly až v následujícím roce. V r. 1977 byla započata stavba nové hasičské zbrojnice. Díky pochopení tehdejšího předsedy místního národního výboru Františka Bažanta i zdejší rady bylo určeno místo na výstavbu ve středu obce. Výstavba zbrojnice trvala pět let a hasiči na ní odpracovali zdarma téměř 12 000 hodin. 5. června 1982 byla zbrojnice slavnostně otevřena.

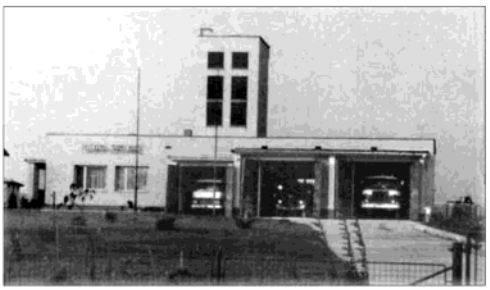

V roce 1991 se hasiči dočkali zprovoznění „cvičáku na Písečáku“. Z rozhodnutí Hasičského záchranného sboru podle poplachových plánů okresu Liberec se v roce 1995 v rámci sboru vytvořila výjezdová jednotka III. typu, která má za úkol zasahovat nejen ve své obci, ale i mimo hranice okresu. Díky pochopení obce v čele se starostou Petrem Prádlerem se podařilo výjezdovou jednotku brzy vybavit potřebným vybavením. Velkou událostí pro sbor byl rok 2010, kdy mu byl starostou obce Antonínem Líznerem slavnostně předán zbrusu nový požární automobil T-815 CAS 20, který byl pořízen z prostředků obce a Euroregionu Nisa.

Téhož roku si sbor brigádnickou činností vybudoval díky aktivitě členů soutěžního družstva a pomoci svých seniorů základnu pro výcvik a požární sport na místním hřišti. Pro požární sport si z vlastních finančních prostředků pořídil také soutěžní motorovou stříkačku. Obec zakoupila pro zásahovou činnost následující rok člun s vybavením a novou přenosnou stříkačku. Sbor dobrovolných hasičů v Příšovicích si také za celé období své činnosti vážil a váží podpory drobných i větších sponzorů, kteří mu pomáhali a pomáhají věcnou i finanční pomocí při zabezpečování jeho činnosti. V současné době má sbor 86 členů, z toho 54 mužů, 20 žen, 12 dorostenců a dětí. Stávající generace příšovických dobrovolných hasičů navazuje na bohaté tradice svých předchůdců při pomoci spoluobčanům, vlastním spolkovém životě i v podílu na životě v Příšovicích. Každoročně pořádají dětský karneval a maškarní ples.

Český zahrádkářský svaz Příšovice vznikl dne 10. září 1983, předsedou se stal Stanislav Polách. V roce 1973 byla založena zahrádkářská osada „Zelená cesta“, a to ve Svijanech za prodejnou. Další osadou byla osada „Potůček“, s patnácti členy. Činnost sestává z vytyčování pozemků, udržování přístupových cest, vybudování vodovodu, zřízení vývěsní skříňky, sečení trávy na sídlišti a účasti na brigádách. Další osadou je „Jitka“, ta uspokojí 31 zahrádkářů. Členové osady odstranili nevhodné porosty z pozemků i z blízkého okolí. V r. 1986 byla za podnikem Zelenina založena nová zahrádková osada „Čapí hnízdo“. Poslední osadou založenou ČZS Příšovice je osada „Sokolík“ za místní sokolovnou, vznikla v r. 1992. V r. 1987 měl ČZS Příšovice 125 členů a celkem obdělávali 5,40 ha půdy. Spolek pro své členy pořádá každoročně zájezd na výstavu do Litoměřic a úklid parku.

Spolek za lepší Příšovice je nejmladším spolkem, který v naší obci vznikl v r. 2014 na ochranu občanů a obce před neuváženými zásahy do jejího vzhledu a životního prostředí obce.

První čestný občan obce Příšovice

VÁCLAV VĚTVIČKA byl prvním kronikářem obce Příšovice, narodil se 25. března 1865 v Nové Pace jako jediný potomek Václava Větvičky a jeho ženy Anny, rozené Urbanové.

Čtyři roky studoval v české obecné škole v Nové Pace, tři roky studoval německou obecnou školu v Lichkově a Mladkově. Poté studoval v Hradci Králové, kde v r. 1885 maturoval.

1. září 1904 se přestěhoval do Příšovic, kde začal působit jako řídící učitel. Zde také strávil nejdelší část svého života. Byl jednatelem, později i předsedou hasičského sboru, předsedou ochotnického spolku, jednatelem a knihovníkem hospodářsko-čtenářské besedy Rieger, předsedou spolku Československého červeného kříže, jednatelem odboru Ústřední matice školské, pokladníkem okresního včelařského spolku, jednatelem Hasičské župy Pojizerské a odborným učitelem včelařství pro 29 včelařských spolků.

Učil na dvou hospodářských školách, pomáhal při starostenském úřadě, založil dětský pěvecký sbor. 17 let hrál v místní kapli sv. Václava na varhany

a zpíval při pohřbech. Pro obec Příšovice sepsal obsáhlou monografii obce Příšovice a založil obecní kroniku, do níž napsal 10 kapitol. V r. 1925 odešel na vlastní žádost do výslužby do Bažantnice u Svijan. V penzi byl odborným učitelem včelařství pro severovýchodní Čechy, dále byl členem a vedoucím nejrůznějších spolků. Do Bažantnice za ním přicházeli lidé ze širokého okolí pro radu a pomoc. Znal lidi a rád jim sloužil. Miloval přírodu, rozuměl jí, hledal v ní útěchu. Naplnil svůj život prací po příkladu svých milovaných včel.

Za své zásluhy byl dne 18. 2. 1926 jmenován čestným občanem obce Příšovic a dne 6. listopadu 2008 mu byla „in memoriam" udělena cena obce za rozvoj vzdělanosti, poznání historie obce a popsání kořenů jejích obyvatel. Stal se též čestným členem hasičské župy a Tělovýchovné jednoty Sokol v Příšovicích.

V Bažantnici žil Václav Větvička dvanáct let, zemřel u své dcery Lidmily Žofkové dne 3. listopadu 1937. Za místo věčného odpočinku si vybral příšovický hřbitov.

Dne 25. března 2015 se na místním hřbitově v Příšovicích konalo slavnostní uctění památky Václava Větvičky, který by se tohoto dne dožil 150 let. Tomuto slavnostnímu aktu bylo přítomno několik občanů obce, dětí z místní základní školy a zástupci obce Příšovice. Starosta obce Příšovice, Ing. František Drbohlav (na snímku vpravo), řekl několik slov o životě pana Větvičky. Děti ze Základní školy Příšovice položily na hrob květiny a pan farář P. Mgr. František Michael Schnitter O. Praem pronesl modlitbu a požehnal celému aktu.

Od r. 2003 má obec Příšovice svůj znak a prapor

Znak obce se shoduje s popisem: V červeno-stříbrně děleném štítě nahoře stříbrný vykračující lev se zlatou zbrojí, dole dvě modrá břevna.

Stříbrný lev v červeném poli má vztah k nejstarším dosud poznaným dějinám obce, spojených s Vikartem z Polné jako vlastníkem Příšovic. Střídání stříbrných a modrých vodorovných pruhů v dolní polovině štítu symbolizuje řeku Jizeru, na jejíž březích obec leží. *(Znak obce na obálce.)*

Prapor obce má podobu odpovídající popisu: List tvoří šest vodorovných pruhů, červený a střídavě bílé a modré, v poměru 5 : 1 : 1 : 1 : 1 : 1. V žerďové polovině červeného pruhu bílý vykračující lev se žlutou zbrojí. Poměr šířky k délce listu je 2 : 3. Prapor opakuje podobu znaku.

Marie ŠPRINGEROVÁ

Želechy

Obec Želechy patří spolu s osadami Nové Dvory a Morcinov k nejmladším sídlům na Lomnicku. Okolní obce, například Stružinec, podobně jako Rváčov, jsou připomínány roku 1377 a osada Tuhaň je v soudní knize města Jičína uvedena roku 1399.

V roce 1690 postoupili lomničtí měšťané konce svých parcel a lesů severně od města v místech zvaných Želechy tehdejší vrchnosti, hraběti Janu Rudolfu Morzinovi, a za to byli zbaveni všech povinností, které vůči ní dosud měli. Ta zde nechala postavit nejprve patnáct stavení, za které museli noví osadníci vrchnosti zaplatit a rovněž se museli finančně vyrovnat s dosavadními majiteli pozemků. Mimoto připadalo ročně na každého osadníka 104 dny pěší roboty, potažní robotou zatíženi nebyli. Zápisy na tyto chalupy byly provedeny v roce 1693 a nově založená obec dostala jméno po svém zakladateli – Rudolfovice. Z té doby se dochoval tzv. rychtářský stůl. Jde o bohatě vyřezávaný, velký,

Nejstarší pohlednice

masivní kus nábytku s prostornou zásuvkou pro obecní listiny a razítka. Na bocích je spojen klíny, které se dají v případě požáru vyrazit, stůl rozložit, vynést, a tak jej uchránit. V současnosti je součástí expozice lomnického muzea, kde představuje nejstarší kus vystaveného nábytku.

Domů ve vsi postupně přibývalo, a to až do čísla popisného padesát dva. V průběhu let ale některá stavení podlehla ohni, zubu času, nebo byla rozbořena, takže například v roce 1900 bydlelo ve čtyřiceti osmi domech 304 obyvatel, což je nejvyšší počet v historii obce. Výměra katastru obce v době jejího založení činila 228 hektarů, z toho na ornou půdu připadalo 59 hektarů, na louky dvanáct a určitou zajímavostí je, že téměř celý zbytek katastru mimo

stavební pozemky tvoří lesy. Želechy tak mají po obci Chlum největší podíl lesů na Lomnicku a dodnes je lesy ze tří stran obklopují.

Na místě zbořeniště domu č. p. 32 postavila si obec v roce 1911 „Obecní dům“, ve kterém našla místo úřadovna, nájemní byt, byt pro chudé a jedna místnost pro event. nemocné nakažlivými nemocemi.

V roce 1920 byl úřední cestou, tak jako v mnoha jiných případech, kdy šlo o to oddělit poměry v nové republice od dosavadních rakouských, změněn název obce z Rudolfovic na Želechy. Obec se tak vrátila ke svému původnímu místnímu názvu známému z dochovaných dokumentů již roku 1583.

Obecní dům, 30. léta minulého století

Kritickým pro obec se stal rok 1945, kdy se odtud v rámci dosídlení pohraničí odstěhovalo dvacet dva rodin, celkem tedy devadesát dvě osoby. Nejvíce – čtyři rodiny – odešly do obce Hřibojedy u Dvora Králové nad Labem, další do Liberce, Vrchlabí, Lánova atd. Reálně tehdy hrozilo, že zbytek obyvatel bude přesídlen jinam, domy rozbořeny a dosavadní obec zalesněna. Naštěstí se tak nestalo, ale obyvatel postupně stále ubývalo. V roce 1960 se obec Želechy v rámci nového územního uspořádání stala osadou, která je dnes součástí města Lomnice nad Popelkou.

Pohled na obec kolem r. 1930

Partie že Želechovského údolí

Památky

Vždy se jednalo o malou a chudou vesnici, proto zde žádný kostel ani kapli nenajdeme. Nejstarší dodnes dochovanou památkou je socha sv. Jana Nepomuckého z roku 1796 stojící při potoce u začátku cesty tzv. Želechovským údolím do Košťálova. Na jejím soklu je patrný nápis „Tato štatuje postavena v roce 1796 nákladem Václava Hloušky a s pomocí Boží". Více než osm desetiletí byla socha povalená a poničená a až po sto osmdesáti letech v roce 1976 byla několika místními nadšenci zkompletována a opět postavena. V letošním roce obdrželo město Lomnice nad Popelkou na její obnovu dotaci, takže by měla být obnovena ve své původní podobě.

V roce 1884 byl u polní cesty vedoucí do Lomnice postaven pískovcový pomník s litinovým křížem na vrcholu a s textem na kamenné desce „Kříž tento zřízen jest k uctění Pána Ježíše Krista nákladem počestné obce Rudolfovické 1884". Ke konci minulého století do kříže udeřil blesk a následně ho úplně zničili vandalové. V roce 2013 byl nahrazen jiným, ale podobným původnímu. K významné události obce došlo dne 29. srpna 1920, kdy se před školou konala slavnost odhalení pomníku zdejším padlým v první světové válce, do které bylo ze vsi odvedeno 58 mladíků a mužů. Dvanáct z nich na různých místech bojů padlo, mimo jiné i velitel zdejšího sboru dobrovolných hasičů Jindřich Ježek, který přišel o život na italské frontě. Právě na popud manželky zesnulého velitele a s jejím finančním přispěním obec pomník od sochaře Stýbla z Nové Paky pořídila. Vedle dalších jmen jsou na pomníku uvedena i jména dvou synů zdejšího dlouholetého správce školy Františka Šimona. Urči-

tou zajímavostí jistě je, že je to první pomník postavený obětem velké války v bývalém semilském hejtmanství. K tomuto konfliktu se vztahuje i záznam z obecní kroniky, kde je uvedeno, že z rodiny zdejšího hajného Kubáta bylo do války odvedeno osm synů, což muselo být pro jejich matku jistě velmi skličující. Tuto skutečnost popsal učitel Šimon v dopise adresovaném samotnému císaři Františku Josefu I. a ten poté matce odvedených synů věnoval stříbrnou plaketu Madony s děkovným listem. Obě ocenění předal tehdy matce okresní hejtman. Plaketa i originál děkovného listu se složitou cestou dostaly do lomnického muzea, kde jsou dnes součástí expozice o historii města. Jeden ze synů se dostal do zajetí a další ve válce padl. V roce 2000 se pomník dočkal nové desky se jmény padlých, na náklady města byl celkově opraven a po osmdesáti letech znovu odhalen.

Poslední místní památkou je smírčí kříž v lese u potoka směrem k Novým Dvorům. Dnes se již neví, co předcházelo jeho pořízení, ale ještě v padesátých

Kerhartovo zámečnictví

letech minulého století byla na něm mosazná destička s nápisem „Zde padl vojín i kůň".

Živnosti a řemesla

V obci působilo několik živností. Asi největší, kde našlo zaměstnání několik dělníků, bylo zámečnictví Josefa Kerharta. Zde se vyráběly technické textilní potřeby a určitou jeho specialitou se stala výroba pružin a per. V této speciální výrobě a tradici potomci původních majitelů pokračují dodnes. Vyhlášeným mezi válkami se stal hostinec „U Šádků", který byl oblíbeným cílem Lomniča-

V popředí pekařství Josefa Šídy, za ním Šádkův hostinec, vzadu s věžičkou škola

nů při nedělních vycházkách, kdy si pochutnávali na místní specialitě – výborných tvarůžcích s chlebem, které připravovala paní hostinská Šádková. Hned vedle hostince provozoval Josef Šída pekařství a prodejnu, která se později změnila na provozovnu Jednoty. V obci vedl svůj obchod se smíšeným zbožím i Josef Říha, tesařství provozoval J. Otmar a obuvníkem byl Jaroslav Devátý. Jinak se zdejší lidé živili především zemědělstvím, prací v lese, v lomnických, ale i stružineckých a košťálovských tkalcovnách. Rozšířené zde bylo rovněž domácí tkalcovství a broušení skla. Muži docházeli za prací Želechovským údolím i do dva kilometry vzdáleného kamenolomu v Košťálově.

Na hranici katastru obce se Stružincem stávala v minulosti u hájenky panská cihelna, z jejíchž cihel byl prý postaven i lomnický pivovar. Po kopání cihlářské hlíny jsou po ní dodnes patrné stopy. Na sever od obce u Želechovského potoka v místech, kde se dodnes říká „U mlejna", stával od roku 1790 dřevěný mlýn o jednom složení. Asi v roce 1878 mlýn vyhořel a již nebyl obnoven. Dodnes je po něm v terénu patrný pouze zbytek náhonu.

Škola

Do roku 1876 chodil učit zdejší děti třikrát týdně podučitel ze Stružince. Obec chtěla mít školu vlastní, a tak v roce 1876 odprodal na žádost obce chalupník Máka kus své zahrady, na které se po získání všech potřebných povolení zahájila stavba. Ještě téhož roku byla škola duchovním dr. Schalkem vysvěcena a od ledna 1877 se zde započalo s výukou. Prvním zdejším učitelem se stal Josef Kobr, rodák z nedalekých Čikvásek, který na škole působil až do roku

1895. Podle zápisu ze školní kroniky navštěvovali školu v roce 1880 šedesát dva žáci, ale v roce 1918 je jich pouze třicet šest. Dětí postupně ubývalo, takže v roce 1946 docházelo do školy pouze sedm dětí, a proto byla v témže roce pro malý počet žáků uzavřena. Děti poté chodily do škol ve Stružince nebo Lomnici. V průběhu dalších let byla škola ještě několikrát otevřena a až 30. srpna 1962 došlo pro malý počet žáků k jejímu definitivnímu zrušení.

Sbor dobrovolných hasičů

Podnětem k založení zdejšího sboru dobrovolných hasičů bylo především to, že se ve vsi nacházely téměř všechny domy ze dřeva, pokryté doškovými střechami. Jelikož stály blízko sebe, hrozilo permanentní nebezpečí velkého požáru. Navíc v obci není žádný významnější zdroj vody, a tak vždy záleželo při hašení především na vzájemné sousedské výpomoci. Ustavující schůze sboru se konala 15. srpna 1899 v hostinci „U Šádků" a ještě téhož roku se sbor aktivně podílel na hašení požáru ve Stružinci a ve Staré Lomnici. Současně se sborem byla založena i knihovna, která se později stala součástí knihovny obecní. Sbor měl i svůj divadelní odbor a v jeho kulisách sehráli žáci zdejší národní školy ještě 16. března 1952 na sále v hostinci divadelní hru „Jak květinky přezimovaly". Úspěšné představení s dětmi nacvičila učitelka sl. Zdena Nyklová, působící ve škole v letech 1950/1951 až 1952/1953.

Dívčí odbor hasičského sboru byl založen v roce 1921 a družstvo žen aktivně působí dodnes, o čemž svědčí řada ocenění z okrskových a dalších soutěží v požárním sportu. V této disciplíně se daří velmi dobře i družstvu mužů. Sbor dobrovolných hasičů je v současné době jediným aktivním spolkem v osadě. Ve své péči má budovu bývalé školy, ve které pořádá schůze a mládež má zde možnost si zahrát stolní tenis, a také se stará o hasičskou zbrojnici. Dvakrát za rok pro místní, ale i přespolní pořádají hasiči oblíbené posezení s hudbou tzv. „Želechovské léto".

Nedávná minulost a současnost

Telefon do obce byl zaveden v roce 1947, elektřina dokonce až v roce 1950. Do té doby se ve staveních svítilo jen svíčkami a petrolejovými lampami. Elektřina do vsi byla přivedena vedením ze Stružince. Se stavbou se započalo v dubnu a již v červnu tohoto roku byla elektrifikace k velké radosti obyvatel obce dokončena. V místním hostinci došlo 22. června za hojné účasti občanů a představitelů ONV ke slavnostnímu rozsvícení světel. Dobrodiní elektřiny okusili místní ale již dříve, a to díky tomu, že telegrafní dozorce p. Trnka a místní řídící učitel p. Motejl, který byl současně promítačem v lomnickém kině, bydleli v jednom domě. Domluvili se spolu a po telefonním vedení po nezbytných technických úpravách doputovalo do vesnice 220 voltů, a tak mohl být na sále hostince promítán šestnáctimilimetrový film.

JZD bylo ve vsi založeno v roce 1952, to se však hned v příštím roce pro nezájem členů o práci v něm rozpadlo a obec se stala jednou z mála na okrese, kde se společně nehospodařilo. Hospodářů postupně ubývalo, ale v roce 1957 bylo ve vsi ještě pět koní a v jedenácti chalupách krávy. Dnes zde již žádného zemědělce nenajdeme. V šedesátých letech postavilo v obci JZD Lomnice nad Popelkou stáj pro dobytek, později přebudovanou na chov slepic, kde našly práci 3–4 místní družstevnice.

Na počátku padesátých let minulého století pociťovalo město Lomnice velký nedostatek vody, a proto v roce 1954 započalo se stavbou vodovodu od vy-

Představení hasičského divadelního souboru v přírodě

datného pramene v Želechovském údolí, na který se později připojili i místní občané. Vše se tehdy dělalo ručně v akci Z, včetně kopání výkopů, a pod dohledem pracovníka správy vodovodů i montáž litinových trub. Vodovod slouží ke spokojenosti obyvatel dodnes. Na konci šedesátých let odešla do důchodu vedoucí zdejší prodejny Jednota, a ta byla následně uzavřena. Po mnoha letech začala do vesnice jezdit pojízdná prodejna Jednoty, ale i ta v roce 2008 svoji činnost ukončila.

Začátkem sedmdesátých let minulého století si postavili místní osadníci za finanční podpory města v akci Z protipožární nádrž.

V současnosti, přestože ve vsi žije jen asi pět desítek obyvatel, nikdo nepočítá s tím, že by snad měla zaniknout. Naopak, v minulých letech zde bylo postaveno pět nových domů a dalším se dostalo celkové rekonstrukce. Po mnoha urgencích se osada dočkala i opravy silnice a místním slouží rovněž městský rozhlas.

Jan DRAHOŇOVSKÝ st.

Prameny a literatura:

Pamětní kniha sboru dobrovolných hasičů obce Rudolfovice
Kronika obce Želech (SOA Semily)
Kronika obecné školy v Želechách (SOA Semily)
Fučík, Josef Jan: Adresář a krátký popis okresu Lomnického nad Pop.
Vzpomínky autora